

udruga za potporu posvajanju

Šoštarićeva 4, 10000 Zagreb

• info@adopta.hr • www.adopta.hr

Žiro-račun 2360000-1102203381, Zagrebačka banka

**PRIJEDLOG IZMJENA I DOPUNA OBITELJSKOG ZAKONA
(NN 116 /2003)**

Zagreb, lipanj 2012.

PRIJEDLOG IZMJENA I DOPUNA
ČETVRTOG DIJELA OBITELJSKOG ZAKONA - POSVOJENJE

I. PREDLAGATELJ

ADOPTA—Udruga za potporu posvajanju je nevladina, neprofitna udruga građana osnovana sa ciljem pružanje potpore i unapređivanja procesa i uspješnosti posvojenja u Republici Hrvatskoj. Udruga okuplja potencijalne posvojitelje, posvojitelje i posvojenu djecu, kao i stručnjake koji se bave ili su zainteresirani za pitanja vezana uz posvojenje. ADOPTA je od ožujka 2011. godine provela akciju senzibiliziranja javnosti o pitanjima specifičnim za posvojenje; osnovala jedinu knjižnicu u Republici Hrvatskoj koja prikuplja književnu građu o temama vezanim za posvojenje; pokrenula redovite Dane otvorenih vrata; započela s grupama podrške za potencijalne posvojitelje i edukativno-tematske radionice za posvojitelje. ADOPTA je članica AdoptionUK, najveće organizacije koja okuplja posvojiteljske obitelji te pruža niz savjetodavno-edukativnih usluga posvojiteljskoj zajednici i relevantnim institucijama u Velikoj Britaniji.

II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE TREBAJU UREDITI OVIM PRIJEDLOGOM TE POSLJEDICE KOJE ĆE IZ NJEGA PROISTEĆI

A) Ocjena stanja

Posvojenje, kao poseban oblik obiteljsko-pravnoga zbrinjavanja i zaštite djece, regulirano je **Obiteljskim zakonom** (*Narodne novine* broj [116/03](#), [17/04](#), [136/04](#) i [107/2007](#)), i to člancima 123. do 148. Navedenim odredbama Obiteljskoga zakona propisane su pretpostavke za zasnivanje posvojenja, postupak posvojenja te prava i dužnosti vezane uz posvojenje.

Iako su izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona, osobito 107/2007, poboljšani uvjeti za posvojenje, navedeni zakon još uvijek nije usklađen s modernom europskom i svjetskom praksom i pravnim okvirima, poput Konvencije o posvojenju¹ i Konvencije o zaštiti djece i suradnji prilikom međunarodnog posvojenja².

Zbog zakonske nejasnoće oko svrhe posvojenja kao pravnog oblika, potencijalni posvojitelji nailaze na različite i netransparentne kriterije koji Centri za socijalnu skrb primjenjuju tijekom postupka posvajanja. Nedostatak edukacije o pitanjima vezanim uz posvojenje, specifičnosti posvojiteljskih obitelji i uloge posvojitelja u odgoju i skrbi posvojene djece, posvojitelje dovodi u poziciju da često ulaze u posvojenje nepripremljeni na zahtjevnu ulogu koju posvojenje sa sobom nosi. Zajedno sa nepostojanjem sustavne podrške nakon posvojenja u pojedinim slučajevima to može dovesti do velikih poteškoća u prilagodbi posvojiteljskih

¹ 1967, revidirana inačica Konvencije usvojene u Strasbourgu 2008.

² 1993, usvojena u Hagu

obitelji i ponekad rezultira neuspjehom posvojenja. Republika Hrvatska ne primjenjuje praksu, uobičajenu u drugim zemljama potpisnicama Konvencije – usklađivanja potreba specifičnog djeteta s mogućnostima potencijalnih posvojitelja. To često u praksi znači da ne postoji ni uspostavljen sustav identifikacije specifičnih edukacijskih, emocionalnih, fizičkih i razvojnih potreba djece pod skrbi države, kako bi Centri tijekom postupka posvojenja imali elemente za procjenu podobnosti pojedinih potencijalnih posvojitelja i njihovih mogućnosti da odgovore na potrebe određenog djeteta. Konačno, u Republici Hrvatskoj ne postoji zakonski okvir koji bi posvojiteljima omogućio da, osim promjene imena i prezimena djeteta, mogu, prema potrebi, tražiti promjenu osobnog identifikacijskog broja (OIB). Kako se putem OIB-a može naknadno otkriti identitet djeteta, takvo polovično rješenje pruža neadekvatnu zaštitu djeteta i ostavlja mogućnost pristupa biološkoj obitelji, iz koje su djeca nerijetko izdvojena zbog neadekvatne obiteljske skrbi, uključujući i nasilje.

B) Osnovna pitanja koja bi trebalo urediti predloženim izmjenama i dopunama

Predložene izmjene i dopune Obiteljskog zakona uređuju pitanja:

- Prava djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi na sigurnosti i odgoj u obitelji kao primarnu svrhu posvojenja kao pravnog oblika nastanka obitelji te prava i obveza koji iz tog oblika proizlaze;
- Obveza usklađivanja potreba specifičnog djeteta s mogućnostima potencijalnih posvojitelja;
- Edukacija i priprema potencijalnih posvojitelja za ulogu odgovornih posvojitelja;
- Praćenje i podrška novih posvojiteljskih obitelji;
- Zaštita identiteta posvojene djece.

C) Posljedice koje će donošenjem izmjena i dopuna proisteći

ADOPTIN prijedlog izmjena i dopuna Obiteljskog zakona stavlja zaštitu i interes djeteta u prvi plan i eliminira nelogične i pravno neodržive potencijalno sukobljene interese „prava na roditeljstvo“ i „prava djeteta na obitelj“. Time se usklađuje zakonski okvir s pozitivnim propisima EU članica i sa Europskom Konvencijom o posvojenju³ i omogućuje provedbenom ministarstvu razradu transparente metodologije postupka posvajanja jer jasno ukazuje na svrhu ovog zakonskog oblika. Ujedno, osnažuje se uloga pravnog skrbnika djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi na način da uključuje obvezu upoznavanja potrebe specifičnog djeteta i procjenu usklađenosti tih potreba s mogućnostima predloženih potencijalnih posvojitelja. Prijedlog uvodi obvezu promocije, organiziranja i financiranja edukacije i pripreme potencijalnih posvojitelja na posvojenje i upoznavanje sa specifičnim pitanjima koja iz posvojenja proizlaze, kako bi osobe koje se upuštaju u proces posvojenja raspolagale s dovoljno znanja da donesu informiranu odluku i budu spremnije na ulogu posvojitelja. Prijedlog zakona uvodi obvezu uspostave sustavnog praćenja i profesionalne podrške

³ 1967, revidirana inačica Konvencije usvojene u Strasbourgu 2008.

posvojiteljima obiteljima neposredno nakon posvojenja, kako bi se pospješila uspješnost posvajanja . Kroz mogućnost promjene JMBG-a i OIB-a posvojene djece, prijedlog izmjene i dopune zakona uređuje zaštitu njihovog identiteta.

III. TEKST PRIJEDLOGA IZMJENA I DOPUNA OBITELJSKOG ZAKONA

Članak 1.

1) Mijenja se stavak 1. Članka 123. Obiteljskog zakona koji glasi:

Posvojenje je poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja i zaštite djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi koji posvojiteljima omogućuje roditeljstvo.

na način da se brišu riječi "koji posvojiteljima omogućuje roditeljstvo" i umjesto njih dodaju riječi:

"koji djetetu bez odgovarajuće roditeljske skrbi omogućuje ostvarivanje prava iz stavka 2. članka 87. ovoga Zakona, odnosno pravo na sigurnost i odgoj u obitelji primjeren njegovim tjelesnim, umnim i osjećajnim potrebama."

2) Mijenja se stavak 2. Članka 123. Obiteljskog zakona koji glasi:

Posvojitelji posvojenjem stječu pravo na roditeljsku skrb.

na način da se brišu riječi "pravo na".

3) Mijenja se stavak 4. Članka 114. Obiteljskog zakona koji glasi:

Pravo na roditeljsku skrb vratit će se odlukom suda kad prestanu razlozi zbog kojih je to pravo oduzeto.

na način da se brišu riječi "pravo na" te da članak započne riječima "Roditeljska skrb".

Članak 2.

1) Dopunjuje se stavak 1. Članka 135. Obiteljskog zakona koji glasi:

Postupak za posvojenje provodi po službenoj dužnosti centar za socijalnu skrb mjesta prebivališta ili boravišta djeteta.

na način da se na kraju stavka dodaju riječi "na osnovi usklađivanja utvrđenih specifičnih razvojnih, emocionalnih i zdravstvenih potreba djeteta te podobnosti potencijalnih posvojitelja".

2) Dopunjuje se stavak 2. Članka 135. Obiteljskog zakona koji glasi:

Prije pokretanja postupka za posvojenje osoba koja želi posvojiti zatražit će od centra za socijalnu skrb u svojem prebivalištu mišljenje o podobnosti za posvojenje. Centar za socijalnu skrb izdat će mišljenje u roku od dva mjeseca od zaprimanja zahtjeva.

na način da se na kraju stavka dodaju riječi: "nakon provedenog postupka procjene podobnosti."

3) Dopunjuje se stavak 1. Članka 131. Obiteljskog zakona koji glasi:

Za posvojenje djeteta pod skrbništvom potrebno je mišljenje djetetova skrbnika, osim ako pristanak daje maloljetni roditelj.

na način da glasi: „ Za posvojenje djeteta pod skrbništvom potrebno je mišljenje o usklađenosti posvojenja koje daje djetetov skrbnik, osim ako pristanak daje maloljetni roditelj. Mišljenje o usklađenosti posvojenja mora obuhvatiti analizu usklađivanja specifičnih potreba određenog djeteta s procjenom podobnosti predloženog/ih posvojitelja."

Članak 3.

Dopunjuje se stavak 7. Članka 141. Obiteljskog zakona koji glasi:

Ministar nadležan za poslove uprave popisat će način upisa posvojenja u matricu rođenih.

na način da se na kraju stavka dodaju riječi: "kao i postupak promjene OIB-a i JMBG-a posvojenog djeteta, radi osiguranja zaštite djece."

Članak 4.

Dopunjuje se Odjeljak II. četvrtog dijela Obiteljskog zakona, kojim se uređuje postupak posvojenja sljedećim člankom:

Priprema potencijalnih posvojitelja i podrška nakon posvajanja

(1) Ministarstvo nadležno za provedbu ovoga Zakona osigurat će promociju i učinkovito djelovanje usluga edukacije, pripreme i savjetovanja za potencijalne posvojitelje prije zasnivanja posvajanja. Edukacija, priprema i savjetovanje potencijalnih posvojitelja provodit će se odvojeno i neovisno od postupka procjene podobnosti potencijalnih posvojitelja i institucija koje provode postupak procjene.

(2) Nakon posvojenja, isto će ministarstvo uspostaviti sustav pružanja usluga profesionalne podrške posvojiteljskim obiteljima, kako bi se pospješila uspješnost posvojenja.

IV. OBRAZLOŽENJE PREDLOŽENIH IZMJENA I DOPUNA

Uz članak 1.

Dosadašnji izričaj članka 123. Obiteljskog zakona posvojenje određuje kao postupak čija je primarna svrha ostvarivanje prava posvojitelja na roditeljstvo, umjesto da u prvom redu bude namijenjeno osiguravanju prava djeteta iz Članka 87. istog Zakona koji kaže: (2) *Dijete ima pravo na sigurnost i odgoj u obitelji primjeren svojim tjelesnim, umnim i osjećajnim potrebama.*

Pravo na roditeljstvo ne postoji kao međunarodno priznato pravo čovjeka, niti je međunarodno priznata obveza države da osigura ostvarenje toga prava. Posvajanje je ponajprije oblik zaštite i osiguravanja prava djeteta. Članak 4. Europske konvencija o posvojenju djece (revidirana inačica Konvencije, usvojena u Strasbourgu 2008. godine) kaže:

“ (1) Nadležno tijelo neće odobriti posvojenje sve dok nije uvjeren da je posvojenje u najboljem interesu djeteta. (2) U svakom će slučaju nadležno tijelo pridati osobitu pažnju važnosti da posvojenje djetetu osigurava stabilan i harmoničan dom.” Niti jedna međunarodna konvencija kojoj je Republika Hrvatska potpisnica ne spominje pravo na roditeljstvo.

Naprotiv, ovakva pravna nejasnoća otvara prostor mogućnost sukoba između dviju potreba i zamagljuje stvarnu svrhu posvojenja, što u praksi dovodi do upotrebe različitih kriterija prilikom postupka posvojenja, odnosno pitanja : Treba li zadovoljiti što veći broj potencijalnih posvojitelja ili pronaći najbolju moguću posvojeničku obitelj određenom/oj djetetu/ci.

Uz članak 2.

Predložene dopune su u skladu s međunarodnom praksom koja je zasnovana na identifikaciji specifičnih potreba djece u sustavu socijalne skrbi kao preduvjeta za identifikaciju posvojitelja koji bi pojedinom djetetu, s obzirom na njegove specifične potrebe, bili u mogućnosti pružiti najbolju moguću skrb. Ovako formuliran Zakon stavlja odgovornost na centre za socijalnu skrb nadležne za pojedino dijete da detaljno upoznaju specifične potrebe određenog djeteta i pronađu najbolju moguću obitelj koja te potrebe može zadovoljiti.

Uz članak 3.

ADOPTA predlaže ovu dopunu Obiteljskog zakona radi osnaživanja mehanizama zaštite djece. Biološki roditelji posvojene djece često gube roditeljska prava zbog zanemarivanja, neadekvatne brige i/ili nasilja. Posvojitelji imaju mogućnost promjene imena i prezimena djeteta, ali za sada ne i JMBG i OIB iako su to podaci koji su biološkim roditeljima poznati. Osim toga, ti brojevi se upotrebljavaju u razne svrhe i u raznim institucijama što je propisano zakonskim i podzakonskim aktima, kao i u drugim institucijama kao što su banke, kartičarske kuće i sl. Stoga su putem starog OIB-a novi podaci o djetetu dostupni iznimno velikom broju ljudi (svi zaposlenici državnih institucija poput policije, matičnih ureda, Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, Porezne uprave). Na ovaj način se narušava pravo posvojenog djeteta na zaštitu privatnosti i otvara mogućnost da biološki roditelj dozna nove podatke o posvojenome djetetu.

Uz članak 4.

Udruga ADOPTA predlaže ovu dopunu Obiteljskog zakona u skladu sa pozitivnim primjerima međunarodne prakse i odrednicama Europske Konvencije o posvajanju djece.